

RESTITUTIO
AȘEZAREA GETICĂ DE LA ZIMNICEA
PE BAZA UNOR MAI VECHI ȘI MAI NOI ÎNSEMNĂRI

George Trohani

RESTITUTIO. L'ÉTABLISSEMENT GÈTE DE ZIMNICEA D'APRÈS DES RENSEIGNEMENTS PLUS ANCIENS ET PLUS NOUVEAUX

Résumé

L'établissement gète de Zimnicea a attiré l'attention du monde scientifique depuis le milieu du XIX-ème siècle, par les fouilles de César Bolliac. En suite beaucoup d'autres – amateurs et spécialistes – se sont intéressés de ce *site*, mais malheureusement les résultats sont restés plus ou moins inédites.

Parmi divers renseignements concernant les fouilles archéologiques faites pendant les années à Zimnicea, renseignements accessibles pour nous le dernier temps par divers voies, nous désirons a présenter quelques un.

Il s'agit, premièrement, du carnet de participants aux fouilles de l'archéologue Vladimir Dumitrescu de l'année 1924.

En suite, ayant en vue que pendant les dernières années on a repris les fouilles à Zimnicea, nous présentons le texte (malheureusement incomplet, manquant la dernière ou les dernières deux pages) d'une communication tenue en 1979 par Alexandrine D. Alexandrescu, celles qui a conduit les fouilles de Zimnicea entre 1966-1975. Et ce ci autant de plus que des récentes interprétations – faites même dans le présent numéro de cette publication – présentent d'autres conclusions. Or, justement cette diversité d'opinions fait le délice de la recherche scientifique.

Mots clef: La Tène, établissement gétique.

Cuvinte cheie: La Tène, așezare getică.

Așezarea getică de la Zimnicea a atras atenția cercetătorilor încă de la mijlocul secolului al XIX-lea, prin săpăturile lui Cesar Bolliac. Mai apoi mulți alții – amatori și specialiști - s-au interesat de această așezare, dar din păcate multe rezultate au rămas nepublicate.

Printre diferite însemnări referitoare la săpăturile arheologice efectuate pe parcursul timpului în așezarea getică de la Zimnicea, însemnări ce ne-au fost accesibile în ultima vreme pe diferite căi, dorim a prezenta în cele ce urmează o parte din ele. Sperăm astfel a contribui, cel puțin într-o anumită măsură, la o mai bună cunoaștere a importantului sit arheologic de pe malul Dunării.

Mai întâi este vorba de carnetul de însemnări al lui Vladimir Dumitrescu din timpul săpăturilor din anul 1924.

Iar apoi, având în vedere că în ultimii ani s-au reluat săpăturile arheologice în cetatea getică situată în marginea de apus a orașului Zimnicea, săpături conduse de către prof. dr. Mircea Babeș cu un colectiv din care a făcut parte și subsemnatul, socotim de un real interes a prezenta textul unei comunicări, atât cât s-a păstrat, redactat de către Alexandrina D. Alexandrescu, ce a condus cercetarea arheologică din această așezare în perioada 1966-1975. Și aceasta cu atât mai mult cu cât unele interpretări recente - chiar în prezenta publicație – enunță alte concluzii. Ori tocmai

această diversitate de opinii face farmecul cercetării științifice. Iar adevărul absolut, pentru noi pământeni, rămâne un deziderat ...

I.

VLADIMIR DUMITRESCU - 1924

(pl. I-IV)

Participă la săpăturile conduse de către Ioan Andrieșescu începând cu ziua de 25 august – după cum notează într-un carnet de șantier ce ne-a fost pus la dispoziție de către eleva și discipola profesorului, Doamna Silvia Marinescu-Bîlcu - când se face curățenie, în vederea pregătirii săpăturii propriu-zise, pe toată latura de nord a Cetății – „tot valul și subvalul până aproape de centrul cetății”. Cercetarea urmează a se face prin trasarea unui „tranșeu” de 20 x 2 m, orientat SV-NE, „sub valul de nord al cetății, începând din latura de SV a cetății, imediat lângă tranșea săpată în timpul războiului pe muchia malului”.

Avem prin urmare și o confirmare a unui arheolog despre existența unor săpături, bine înțelese nu arheologice, din timpul Primului război mondial, când în zonă s-au dus lupte, în special de artilerie.

Avansarea săpăturii este redată pe cazmale, menționându-se însă și adâncimea în centimetri. Trebuie să menționăm, dintr-un început, că săpătura s-a efectuat timp de doar două zile (pe 25 și 26 august) – s-a săpat prin urmare o porțiune de teren lungă de 20 m, lată de 2 m și adâncă de 2 m = 80 m.c. de pământ (!), nementionându-se însă cu câți muncitori.

Astfel prin „cazmaua I-a” se ajunge la o adâncime de circa 20 cm, trecându-se printr-un pământ afânat și moale. Se descoperă cioburi, pietre mari și mici, pe alocuri bucăți de chirpic, un cui „dubios” și numeroase cioburi. Cele dintr-o pastă bună, lucrată la roată, sunt de culoare cenușie și roșiatică, și aparțin epocii Latène, civilizației grecești dar sunt și imitații după vase grecești. Fragmente de amfore sunt reprezentate în special prin „mănuși” simple. Ceramica de culoare roșie este subțire, iar decorația este constituită din adâncituri paralele. Pe un fragment de vas este reprodus un „val bine făcut”, iar un mare fragment

Latène este decorat cu linii paralele incizate. S-a mai descoperit „o mănușă cu buză” provenind, spunem noi, dintr-o cană, precum și un „obiect” din lut ars, nedeterminat.

În privința ceramicii lucrate cu mâna, de calitate inferioară, decorată în special cu brâuri de alveole, ea este atribuită epocii neolitice. Faptul nu trebuie să ne mire în această atribuire dat fiind nivelul cunoștințelor epocii.

La „cazmaua a II-a”, când se ajunge la o adâncime de 40-45 cm, se descoperă numeroase cioburi, iar de la mijlocul „tranșei” spre SV mai multe pietre. Cioburile sunt asemănătoare cu cele identificate la început – adică neolitice, Latène, grecești și imitații.

Se menționează: - o buză și un fund de amfore;

- „mănuși” late și turtite;
- un fragment Latène (poate delian);
- un vâscior dintr-o pastă roșie, subțire, cu gâtul lipsă, probabil unguentarium,
- un vas puțin înalt, buza păstrată doar pe sfert, prevăzut cu un picior scund, la exterior fiind decorat cu un desen de jur împrejur, situat sub buza înaltă, constând din linii în spirală, iar pe fund o floare cu patru petale. Conform desenului însoțitor vasul trebuie să provină din import;
- un instrument din fier („poate de chirurgie” ?);
- o „mănușă învârtită” (adică torsionată);
- o gresie (cute) de ascuțit, lungă de 18 cm și lată de 3 cm;
- un fragment de strecurătoare Latène;
- o „țeastă de om”- descoperire deosebit de importantă care confirmă existența unor înmormântări pe locul acropolei.

La „cazmaua a III-a”, când s-a ajuns la o adâncime de 60 cm s-au descoperit multe pietre, dar mai puține fragmente ceramice. Se remarcă o margine de castron, vălurită.

Din „cazmaua a IV-a”, la adâncimea de 75 cm, pământul este pe alocuri mai tare, pietrele sunt mai mari și multe. La 2m de capătul de SV a apărut o vatră ale cărei dimensiuni sunt de 50 x 75 cm.

Dintre piesele mai importante sunt menționate:

- multe fragmente de amfore, printre care și o toartă cu ștampila dreptunghiulară și conținând legenda ΘΕΩΦΙ / ΛΟΥ (Theofilou);

- o fibulă mare, din fier.

La “cazmaua a V-a”, între adâncimile de 95 – 100 cm, pământul este mai tare, iar numărul și mărimea pietrelor scade. În mijlocul “tranșei” se “desenează” o vatră și urmele unei locuințe din „cărămidă tare” – este vorba de pereți din împletitură de nuiele acoperiți apoi cu lut? sau de o locuință medievală? Pe baza descoperirilor ulterioare opinăm pentru a doua ipoteză.

Dintre obiectele descoperite, în afara a numeroase fragmente ceramice de epocă Latène, sunt enumerate :

- un fund de amforă “colosală” ;

- o lamă din silex

Urmează “cazmaua a VI-a”, la adâncimea de circa 125 cm, cu pământ tare și numeroase pietre, atât mari cât și mici. Vatra din mijlocul “tranșei”, în dreptul caroului 8 dinspre capătul de SV, este din cărămidă și are o formă rotundă (50 x 50 cm) - de aceea am opinat mai sus pentru atribuirea ei epocii medievale. În schimb vatra din careul 2, de pe latura de nord a secțiunii, are o formă rectangulară.

Predomină ceramica lucrată cu mâna, pe care autorul notelor o compară cu cea neolitică de la Sultana. Dintre celelalte obiecte sunt de relevat :

- o “ulcică” dintr-o pastă subțire, de culoare roșie dar cu miezul negru, cu décor liniar. Pe buză, la interior, urme de smalt. Autorul notelor spune că este modernă, dar nu și poate explica cum a ajuns aici, la această adâncime. Desigur că ea trebuie să provină dintr-un complex medieval;

- un silex ;

- fragmente de amfore și de farfurii ;

- o râșniță albiată de 35 x 18 cm;

La “cazmaua a VII-a”, la adâncimea de circa 1,45 m, pământul este tot mai tare, iar pietrele sunt multe și mari. Fragmentele ceramice se împuținează, predominând cele de factură primitivă.

Dintre piesele mai deosebite sunt menționate:

- un “văscior neolitic” (ceașcă de tip cățuie) cu toartă;

- o buză de ulcior (spunem noi) cu o linie în val drept decor;

- o farfurie fragmentară, din pastă roșie și foarte fină.

La “cazmaua a VIII-a”, de la adâncimea de circa 1,65 m, pământul continuă să fie tare, iar pietrele sunt mai multe și mai mari. În privința ceramicii predomină cea lucrată cu mâna, decorată în special cu brăuri de alveole și proeminente (butoni-apucătoare) alungite. Sunt remarcate :

- un fragment “frumos” de chiup mare, dintr-o pastă bine arsă, buza fiind ca un brâu, iar sub ea fiind striții verticale;

- un nucleu de silex;

- un cui din fier.

La “cazmaua a IX-a” s-a ajuns la adâncimea de 1,75-1,80 m, pământul având o culoare galbenă și fiind destul de făinos. Fragmentele ceramice sunt puține - dar întâlnindu-se atât lucrate cu mâna cât și la roată, precum și fragmente de amfore grecești. În zona de NE a secțiunii s-a constatat o concentrație de chirpic – probabil urmele unei locuințe (spunem noi).

Cu “cazmaua a X-a” s-a ajuns la o adâncime de 1,75 m în NE și 1,85 m în SV. Spre SV pământul este făinos și de culoare galbenă, iar în NE are o culoare neagră și este mai tare. Pietrele aproape că au dispărut - doar câteva de mici dimensiuni. Fragmentele ceramice sunt puține – brăuri “à la Sultana” și “proeminente tracice”. Se remarcă :

- o jumătate dintr-o fusaiolă;

- o buză mare de chiup “uriaș”, dintr-o pastă foarte bună, cu marginea triplă și crestată. Autorul însemnărilor o atribuie epocii Latène sau chiar celei romane.

Prin “cazmaua a XI-a” s-a ajuns la adâncimea finală în SV de 2,05 m, iar în NE de 1,90 m. Pământul are o culoare galbenă și este făinos. Pietrele sunt puține, doar în mijlocul secțiunii fiind câteva mai mari, printre care una regulat tăiată, având dimensiunile de 28 x 18 x 18 cm, ea făcând parte dintr-un zid orientat SE-NV, paralel cu malul cetății. Este interesantă această mențiune a autorului notelor. Prin

dimensiuni, respectiva piatră se aseamănă cu calupurile de chirpic de genul „cărămizilor nearse” din alte zone geografice. Iar existența unui eventual zid, paralel cu marginea cetății, la acest nivel de locuire ridică numeroase întrebări.

Fragmentele de chirpici sunt sporadice. În partea de NE se mai întâlnesc câteva fragmente ceramice prost arse, de factură primitivă.

“Cazmaua a XII-a” a fost săpată doar în partea de NE pentru a se ajunge și aici la adâncimea de 2,05 m. S-a ajuns la un pământ de culoare galbenă, dar care după părerea noastră nu este cel steril (viu) deoarece se mai menționează existența unor fragmente ceramice lucrate cu mâna („neolitice” cum consemnează autorul notelor), a unui silex mare prelucrat, a câtorva pietre mici, precum și o toartă de amforă ruptă și ștearsă – este vorba de o ștampilă dreptunghiulară provenind de pe toarta unei amfore tasiene : deasupra caduceului se mai văd literele grecești (ΤΑΣΙ)ΩΝ. Autorul notelor își pune întrebarea cum a putut ajunge această piesă la o adâncime atât de mare ...

*

În ziua de 26 august, iar apoi din 1 septembrie până pe 15 septembrie a fost cercetată “**suprafața A**” cu patru șanțuri adiacente la N, NV și NE. Pentru aceasta s-a curățat mai întâi o porțiune de teren de 20 x 40 m, orientată SV-NE, pe care s-a descoperit un fragment de toartă ștampilată de amforă, carțușul având o formă dreptunghiulară cu latura scurtă arcuită, păstrându-se doar literele ΝΗΣ. La o adâncime mai mare s-a descoperit și o altă ștampilă de amforă, tot dreptunghiulară – păstrându-se doar vagi urme de litere E ...Y ...A.

La cazmaua I-a s-au descoperit puține fragmente ceramice – atât lucrate cu mâna, cât și la roată, precum și de factură elenistică. Sunt menționate, ca piese deosebite :

- un fragment ”delian”;
- un vârf de săgeată din fier;
- un fragment dintr-un obiect de fier, nedeterminabil;

- un percutor din silex (?) cu o gaură pe una din laturi;

- o fusaiolă plat-cilindrică, din lut ars.

În continuare, pe zile, se prezintă evoluția săpăturii și a obiectelor descoperite. Noi, pentru simplificare, vom prezenta pe secțiuni și suprafețe.

Mai întâi dorim a preciza că începând cu ziua de 4 septembrie s-a cercetat în colțul de NE al suprafeței A o alta de dimensiuni mai mici, de 10 x 20 m, ce a constituit “**suprafața B**”. În această a doua suprafață, identificările se fac pe cazmale.

Astfel, la cazmaua I-a (dar care de fapt este a doua), la adâncimea de 40 cm, au fost descoperite :

- un gât de amforă grecească cu ștampila în parte retrogradă și în parte inversată, pe două rânduri ΙΣΤΙΑΙΟΥΕ / ..ΙΑΠΧΙ...;

- o monetă din bronz, foarte ruginită;

- o fusaiolă din lut ars;

- un cui din fier, ruginit;

- un obiect din fier, de formă semicirculară;

- câteva silexuri.

- o fusaiolă;

- un silex mare, prelucrat;

- un fragment de ulcior (autorul notelor spune vas grecesc cu o toartă).

La cazmaua a II-a s-a ajuns la adâncimea de 55 cm (sub iarbă). Numeroase pietre, mari și mici, ce au făcut parte din probabile ziduri. O astfel de eventuală construcție s-a descoperit și pe latura de SV, în colțul de sud al secțiunii reapărând apoi în colțul vestic la cazmaua următoare.

Se menționează existența a numeroase fragmente ceramice de diferite feluri

- cele lucrate cu mâna sunt decorate cu brăuri de alveole „à la Sultana” și în genul Schnurkeramik ;

- fragmentele de amfore provin atât din corp, fund sau torți ;

- iar din cele de tip Latène se remarcă un fragment decorat cu linii în val regulat incizate și un fragment având imprimată o rozetă.

- un nucleu de silex de mari dimensiuni;

- un calapod din lut ars (se spune „un obiect în formă de nicovală”);

- un fragment din partea superioară a unui borcan;

- fragmente de apucători de vase provenind din buza lor (probabil castroane);

- un fragment de vas, eventual grecesc, decorat cu o bandă incizată în zig-zag (după desenul păstrat ar părea un fragment ceramic de tip Basarabi ?).

La cazmaua a III-a (de fapt a IV-a) s-a ajuns la adâncimea de 65-70 cm. Fragmentele de chirpic sunt numeroase, de asemenea pietrele care sunt și mari. Se remarcă unele de forme pătrate sau dreptunghiulare, ce par a fi cărămizi (?).

Numărul fragmentelor ceramice pare a fi mai numeros decât anterior. Se menționează :

- ulcele mici aproape întregi;

- un capac;

- fragmente de vase având imprimate rozete dar și linii în val;

- un fragment de vas având o grosime „neobișnuită” (probabil chiup spunem noi, deși chiupurile sunt menționate separat) avea drept decor „două valuri regulat trasate”;

- o toartă mare de vas avea imprimate un brăduț și o rozetă;

- o fusaiolă;

- o farfurioară mică, cu diametrul de 6 cm;

- multe fragmente de amfore – în special torți;

- un fragment de vas în formă de pâlnie, cu buza întoarsă în jos și cu gâtul decorat cu puncte și linii dispuse radial (?);

- fragment ceramic grecesc, provenind probabil de la un căpăcel, pictat cu roșu și negru;

- în cazul ceramicii lucrate cu mâna predomină vasele decorate cu brăuri de alveole dispuse orizontal, vertical și arcuit;

- buze de castroane cu apucători trilobate;

- cui de fier, îndoit.

La cazmaua a IV-a (care efectiv este a V-a) situația se repetă ca la cea anterioară. Se ajunge la o adâncime de circa 80 cm. Pietrele

sunt numeroase, autorul notelor fiind sigur că provin din dărâmarea unor ziduri de locuințe – predomină în sfertul de SV al suprafeței, în special în colțul sudic.

În colțul vestic printre pietre sunt urme de cărbuni. A apărut și un prag de lemn, așezat pe direcția S-N, pe jumătate fiind ars, iar mai spre sud, în linie dreaptă, un stâlp de lemn de asemenea ars. După părerea noastră trebuie să fie urmele unei locuințe medievale. Din păcate nu se spune nimic despre ceramica ce eventual s-ar fi descoperit aici, în schimb se menționează că totul a fost fotografiat „in situ” – spunem aceasta în speranța identificării, cândva, a eventualelor clișee fotografice.

În mijlocul suprafeței B s-a descoperit o mare vatră, ce va fi cercetată la cazmaua următoare, înconjurată de mulți cărbuni.

Dintre piesele descoperite se remarcă :

- două fusaiole;

- fragmente de amfore reprezentate prin funduri și corpuri;

- fragmente ceramice lucrate cu mâna și decorate cu brăuri alveolare;

- un fragment de brătară din bronz;

- o cană lucrată cu mâna (se spune dintr-o pastă nearsă ?), având corpul bombat, toarta puțin supraînălțată și cu șanțuire mediană;

- un vas miniatural tronconic (cât un degetar).

La cazmaua a V-a (efectiv a VI-a) s-a ajuns la adâncimea de 97-100 cm. dorindu-se o eventuală lămurire a rostului șirurilor de pietre, care însă zăceau direct pe pământ.

Pământul este mai tare în mijlocul suprafeței și mai moale spre sud.

Fragmentele ceramice sunt ca și în săpătura anterioară. Se remarcă :

- partea superioară a unei căni, lucrate cu mâna, cu o porțiune din toartă;

- un fragment de “farfurie” (probabil strachină) având o patină neagră, lucioasă, ”părând a fi din epoca bronzului” (?);

- fragment de cupă cu decor în relief (de tip delian);

- cui din fier;

- jumătate de fusaiolă;

- un mic vas, de 4 x 6 cm, de formă tronconică;

- o toartă tritubulară de cană lucrată la roată;

- câteva profile de “farfurii”, care sunt de fapt capace, lucrate la roată;

- un posibil fragment din vârful unei buterole (?), din fier, prevăzut cu două mici orificii, având înălțimea de 7 cm ;

- un obiect din fier, gros de 0,5 cm, în forma literei grecești sigma (Σ).

S-a săpat, în continuare, până la o adâncime de 1,15-1,20 m. (= cazmaua a VI-a), iar în final până la adâncimea de circa 1,30 m (= cazmaua a VII-a) descoperindu-se, în special, fusaiole atât bitronconice, cât și plate. Mai sunt menționate :

- o piesă de fier, probabil “coasă” (?), lungă de 25 cm;

- buză de castron, orizontală, cu patru locuri;

- o placă ovală cu mai multe orificii la capete, probabil din lut ars (?);

- un kantharos elenistic, dintr-o pastă de culoare roșie și neagră, înalt de 17 cm.

În ceea ce privește șanțurile adiacente materialele descoperite sunt date, în general, fără menționarea adâncimii, doar pe zilele de săpătură.

Șanțul adiacent I – s-au descoperit numeroase pietre mari, care deși răzlețe, ar putea constitui un eventual zid.

Între adâncimile de 60 – 70 cm, lângă suprafața B și la capetele secțiunii, se aflau numeroase fragmente ceramice de diferite forme și tehnici de prelucrare. Se remarcă :

- o toartă mare de vas lucrat cu mâna, având secțiunea rotundă și fiind “încovoiată”, remarcându-se două cercuri mici incizate și prevăzute cu câte un punct central;

- un gât de amforă cu două începuturi de ștampile;

- o cană bitronconică cu toarta supraînălțată, cu buza verticală, lucrată cu mâna;

- un alt obiect descoperit este un cosor-“satâr” din fier, precum și un fragment de topor din silex;

- un inel din bronz;

- un fragment de vas din sticlă groasă, ornamentat (ar putea fi medieval ?).

- discuri perforate, din lut ars, ce serveau drept capace;

- fragment de strecurătoare;

- o fusaiolă plată;

- două rondele, având diametrele de 4 cm;

- un fragment de cupă cu decor în relief („deliană”), având imprimată o palmetă;

Șanțul adiacent II – se menționează :

- o toartă ștampilată, de fapt având imprimate două rozete cu 7 raze, ce par a proveni mai curând de pe o buză de vas (în note se spune că ar fi deliană ?);

- o monedă de la “Filip al Macedoniei”, prost conservată;

Șanțul adiacent III – la adâncimile de 55 și 60 cm erau numeroase pietre ce constituiau probabil niște ziduri (?).

Șanțul adiacent IV - s-au identificat numeroase fragmente ceramice lucrate cu mâna și la roată.

La adâncimea de 1,40 – 1,50 m a apărut un “burghiu” foarte ruginit.

În zona de NE numeroase pietre mari și un mic obiect din silex.

Din fragmentele ceramice lucrate cu mâna majoritatea sunt decorate cu brâuri alveolare. S-a descoperit și o proeminență asemănătoare cu un “cap de om”, de genul celor de la Sultana. Se mai remarcă :

- o ștampilă de amforă, anepigrafă;

- la adâncimea de 80 cm un vas ca la Crăsani, dar mai mare, semănând cu un „ghiveci cu flori”, toarta având o proeminență;

- la adâncimea de 1,20 m, spre mijlocul secțiunii, se afla mult pământ ars și pietriș, pietre mari, fragmente ceramice. Ar trebui să fie urmele unei locuințe.

- o toartă torsionată, de cană;

- o ștampilă anepigrafă de amforă, de formă dreptunghiulară, redând un brăduț;

- un creuzet, de 6 x 3 cm

Notele se încheie cu ziua de 15 septembrie 1924, fără a se fi ajuns la pământul galben.

II.

**ALEXANDRINA D. ALEXANDRESCU
1966-1975**

Printre diferite materiale donate nouă de către cea ce a condus – între anii 1966-1975 - șantierul arheologic din respectiva localitate, vrednică de amintire Alexandrina D. Alexandrescu („Domnișoara Didi”), am descoperit recent un fragment dintr-o prezentare generală a rezultatelor obținute. Textul dactilografiat (15 pagini) se păstrează, din păcate, fără ultima – eventual ultima și penultima – pagină și reprezintă comunicarea prezentată la colocviul "Geto-dacii din Câmpia României, la Muzeul de Istorie a Municipiului București, în luna mai 1979 și intitulată "Cetatea geto-dacică de la Zimnicea”.

În cele ce urmează redăm în integralitate respectivul text :

Așezarea situată pe terasa înaltă care domină asupra luncii Dunării în apropiere și la vest de actualul oraș a atras atenția încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea. În cea de a doua jumătate întreprind cercetări Cesar Bolliac, Dimitrie Butculescu și Dumitru Papazoglu. Fără îndoială mai importante au fost săpăturile făcute de Bolliac, mai ales în necropolă, dar în special într-unul din articolele sale publicate în "Trompeta Carpaților", de fiecare dată menționează la unele vase că provin din cetate. Descoperirile lui Bolliac au fost comentate de Grigore Tocilescu pentru interesul lor deosebit. Aceasta va face ca și din inițiativa lui Vasile Pârvan în 1924 să se execute săpături conduse de Ioan Andrieșescu, de astă dată numai în așezare. La acea dată "Cetatea" era înconjurată de două valuri, unul mare și cu șanțul adânc, al doilea mai mic. Săpăturile au fost plasate în jumătatea nordică a așezării și au constatat dintr-o secțiune pe direcția sudvest – nordest de dimensiunile 20x2 m și două suprafețe de dimensiunile 40x20 și respectiv 21x10 m cu „șanțuri adiacente” care să se apropie în evantai de presupusul zid al cetății din partea interioară. Din păcate numai există planuri și profile ale acestor săpături,

pentru că din secțiune și din suprafețe provine o mare cantitate de material în special ceramică – între acestea și unicate – și este regretabil că acestea nu vor putea fi valorificate și cronologic ci doar ca material în sine. Cu atât mai mult cu cât la acea dată așezarea era desigur mai puțin afectată de lucrări agricole sau altele, tocmai pentru depunerile superioare, astăzi în cea mai mare parte deranjate, la care se adaugă prăbușirile anuale ale malului abrupt de pe latura sudică a așezării.

În 1948 și 1949 în așezare s-au reluat săpăturile executate de un colectiv condus de prof. Ion Nestor. Acestea aveau ca scop, între altele, stabilirea sistemului de fortificație și stabilirea stratigrafiei. Lucrările au fost întrerupte pentru mulți ani pentru că în 1966 fiind necesare săpături de salvare, să se reia și au continuat anual până în 1975. Evident, din cauza unor lucrări de "scoateri de pământ" în diverse scopuri așezarea a avut mult de suferit mai ales în partea cea mai înaltă, nordică, a ei.

Așezarea care actualmente prezintă o formă neregulată cu o suprafață de peste 1 ha depășește ușor ca înălțime terenul din jur de care e despărțită spre nord și est de un șanț adânc. Cel de al doilea șanț situat la aproximativ 20 m spre est nu mai e vizibil din cauza unor lucrări de pământ recente și nici nu a fost verificată existența lui prin săpături.

Și chiar așezarea nu are peste tot aceeași înălțime, partea mai înaltă fiind în general cea nordică și în special colțul nord-est. Pe de altă parte, lucrări recente au coborât nivelul în "colțul" sud-vest și au înălțat o zonă în partea sudică. Cât privește șanțul mare, pe latura nordică în zona de est a fost afectat prin scoateri de pământ și și-a modificat aspectul, în rest nu suferă decât modificările inerente unei circulații intense dat fiind că pe talvegul lui trece drumul de acces spre luncă. Șanțul pe latura de est a cetății se menține bine, versantul spre cetate, în partea opusă versantul a fost practic nivelat iar capătul spre sud, adică spre luncă, este supus unor puternice eroziuni. În 1948 șanțul avea spre nord o lărgime la gură de peste 30 m și era ceva mai puțin larg spre est, posibil și din cauza dublării lui în acea parte.

Cum partea nord-estică a așezării este cea mai ridicată ca și în general partea nordică și cum din ce reieșea din observațiile lui Ioan

Andrieșescu că ar fi fost acolo val cu arsură și cantitate mare de pietre, în 1948 mai multe secțiuni cam pe direcția nord-sud au fost amplasate tocmai în această zonă. Rezultatele de atunci arătau că “nu a existat nici un val de apărare pe această latură a cetății”. Toate depunerile arheologice întâlnite în acest sector se datoresc “locuirii foarte intense, iar numeroasele pietre, uneori destul de mari, și chiar mici blocuri trebuie puse în legătură cu construcții limitate și nu cu un sistem continuu de val de fortificație”. Se mai remarcă și că în nivelurile inferioare ale secțiunilor I și II s-au găsit resturi apreciabile de lemn carbonizat, de pus în legătură cu construcții puternice din lemn și piatră. Rezultatele de atunci se explică prin puternicele deranjamente plasate tocmai de-a lungul laturei nordice a așezării și chiar dacă se observă pe unele profile că depunerile mai târziu urcă în ușoară pantă de la sud spre nord, s-a socotit că la origine, de-a lungul laturei de nord a platformei “Cetății” a existat o dună, care vălurea aici ușor și neegal terenul.

În săpăturile ulterioare, în primul rând în secțiunea VIII din 1966 tot în colțul nord-est al așezării dar pe direcție est-vest, a fost surprinsă pe lățimea de 2 m a secțiunii o porțiune din valul de apărare. Acesta s-a păstrat de bună seamă pe foarte mici porțiuni pentru ca imediat spre nord la câțiva metri în secțiunea XVII se poate doar presupune ca existent din unele resturi. Poate că doar în dreptul secțiunii VIII a fost mai bine păstrat pentru că în secțiunea XVIII în capătul ei estic, deci pe latura estică a așezării și cam pe la mijlocul laturii, s-a putut observa destul de bine valul dar mai ales în profilul nordic, în cel sudic observațiile fiind mai dificile.

Oricum, rezultatul mi se pare extrem de important mai cu seamă că este un indiciu cert de existență a valului pe întreaga latură estică a așezării și nu cum s-ar fi putut presupune că doar colțul nord-est care, la suprafață ar putea fi ca o acropole, a fost întărit cu val așa cum ar fi fost posibil de presupus în 1966. Și deci valul apăra și zona “joasă”. Valul era construit din pământ galben bătut având la bază o lățime de aproximativ 6 m; înălțimea păstrată nu depășește 2 m. Jumătatea dinspre interior a valului e constituită din fășii de pământ galben bătut intercalate de fășii de pământ amestecat în

gen “temelie olbiană”. În porțiunea din secțiunea VIII, un șanț lat de circa 0,50 m și mergând doar până la 0,70 m deasupra bazei valului, iar în secțiunea XVIII mai îngust de 0,50 m dar mergând până aproape de baza valului și având umplutură amestecată, ar putea reprezenta un șanț pentru o umplutură cu pietre sau cu lemn pentru întărirea valului și asta nu în faza inițială ci ca o refacere, pentru aceasta pledând și sistemul diferit de realizare a părții dinspre interior a valului care probabil se datorește tot refacerii.

Mai trebuie subliniat că valul s-a realizat odată cu instalarea locuitorilor în așezare și a funcționat în timpul primelor două așezări succesive, depunerile așezărilor ulterioare înghițând valul. La ridicarea valului s-a scos de bună seamă pământ din șanțul mare – care a putut consta și dintr-o eventuală amenajare a unor văioage naturale – dar parțial s-a luat pământ și din interior pentru că în câteva locuri, în secțiunile I, II, XIV și XVIII est s-a putut constata imediat în spatele valului o albiere de 2-4 m. Evident, valul era dublat în afară de bermă și șanț de apărare; bermă avea o lățime de circa 2 m, iar șanțul cu o pantă de 45° nu a putut fi urmărit decât în secțiunea XVIII pe adâncimea de 2 m după care se pierde traseul, probabil și din cauza amenajărilor drumurilor de acces, în secolul al XIX-lea, spre luncă. Se poate deci socoti ca un bun câștigat că așezarea era întărită cu val de pământ și șanț de apărare pe laturile nord și est, adică acolo unde era necesar, căci malurile abrupte dinspre vest și sud nu necesitau amenajări speciale și pe bună dreptate se numește “Cetate”.

Dar cum s-a văzut mai sus cercetările în așezare au urmărit și stabilirea stratigrafiei ca și urmărirea pe toată suprafața a intensității locuirii pe parcursul diferitelor etape.

Prima depunere este reprezentată printr-un strat de pământ amestecat cu multă cenușe și des împetrișat cu fragmente de cărbune corespunzând unor locuiri întrerupte prin incendii puternice, locuiri caracterizate prin mai degrabă numeroase decât mari construcții din lemn. Această depunere pe unele porțiuni se poate împărți în două niveluri corespunzând primelor două așezări getice. În bună parte însă neapărând complexe ca să le despartă nu se pot preciza cele două niveluri dat fiind aspectul cu

totul identic al umpluturii. În multe locuri această depunere depășește grosimea de 0,50 m. Asupra repartizării acestei depuneri pe suprafața întregii așezări și implicit asupra întinderii primelor două așezări nu se pot da rezultate definitive dată fiind mica suprafață săpată față de întinderea așezării. Totuși se poate spune că depunerea e mai consistentă – cu toate întreruperile cauzate de gropi și amenajări ulterioare – spre marginile nord, est și sud ale așezării. Spre centru se pierde, aceasta însă probabil și printr-o curățire și nivelare a terenului care se face simțită bine după cea de a treia așezare. Evident că pe unele mici porțiuni ca de pildă în secțiunea XVIII, depunerea nu a fost total obliterated. Nu înseamnă că nu ar fi existat locuire pe întreaga suprafață căci mai degrabă a fost așa. Dar mai probabil tocmai în zona de margine să fi fost și mai multe construcții evident din lemn, poate chiar și unele turnuri de apărare și așa s-ar explica impresionanta cantitate de cărbune cuprinsă în depunere așa cum o găsim azi în cele două nivelări care au precedat cea de a treia așezare.

Mai trebuie adăogat că în partea nord-vestică, adică pe traseul secțiunii XVI, nu se constată urme de pământ cenușos cu cărbune, depunerea cea mai veche aici fiind reprezentată de un pământ cenușos de culoare castanie – dar conținutul corespunde celui al primelor două așezări, fiind vorba de o singură depunere aici. De bună seamă aceasta se datorește lipsei unor construcții cu lemn mult în zonă.

Dacă am mai pomenit că aspectul depunerii este uniform în cele două niveluri – acolo unde acestea sunt evidente – trebuie menționat că și în privința conținutului de materiale situația nu este deosebită. Nu este cazul să fie discutate obiectele, care nu sunt nici numeroase și nici grăitoare totdeauna. Dar fiind cu precădere vorba de ceramică, care este întrutotul aceeași în ambele niveluri, ea deci nu va putea fi tratată decât împreună.

După depunerea împestrăată cu cărbune urmează un strat de pământ cenușos cu conținut bogat de nisip, pe alocuri chiar apărând lentile de nisip. Grosimea acestui strat variază în general între 0,30 și 0,90 m, dar sunt locuri unde depășește grosimea de 1 m. Și în privința acestei depuneri se poate spune că în zona

nordică a așezării se pierde către centru și lucrul apare la fel în profilele secțiunilor practicate în partea de sud a așezării. Totuși și pentru această depunere se constată existența ei și tocmai pe cea mai mare grosime în secțiunea XVIII, adică tocmai în centrul așezării. La baza acestei depuneri s-au aflat în multe puncte podele din pământ bătut ale locuințelor, în unele cazuri și înroșite de incendiu, ca și resturi de vetre sau bucăți de chirpici rămase din lipiturile pereților caselor. Mai interesant ni se pare conținutul de nisip al depunerii, despre care se socotea că e vorba de o epocă de locuire în cursul căreia vânturile dinspre Dunăre au început din nou să aducă și să depună nisip, viața locuitorilor trebuind să fi devenit destul de incomodă. Fără îndoială că vântul aduce din când în când nisip și astăzi, dar pentru formarea lentilelor explicația ni se pare a fi mai degrabă o întrerupere în viața așezării, în care timp s-a acumulat nisipul care și-a găsit locul actual în depunere abea după nivelarea dărâmăturilor așezării, când pentru a patra oară aceasta se reface, pentru că depunerea masivă de nisip trebuie să fi avut loc între așezările 2 și 3, cea de a treia așezându-se peste.

De altfel, întreruperea este documentată și de unele schimbări în aspectul culturii materiale care au loc odată cu așezarea a treia. Văzute astfel lucrurile se poate face și presupunerea că întreruperea este desigur legată de un eveniment deosebit care în cazul de față trebuie să fi fost prima expediție a lui Lysimachos împotriva lui Dromichaites, când populația s-a refugiat spre interiorul țării și nu a putut reveni ca să-și refacă așezarea decât după cea de a doua campanie a lui Lysimachos, când acesta a trebuit să înapoieze lui Dromichaites toate „cetățile cucerite”. Așa se înțelege de ce își fac apariția în ceramică forme noi, influențate desigur de cele din zona în care s-a retras populația din cetate.

După depunerea de pământ “cenușos cu nisip” urmează o depunere de pământ tot foarte cenușos și tot atât de fin, care la uscare capătă o nuanță violacee. Este o depunere cu grosime de asemenea variabilă, depunerea apărând mai groasă în secțiunile din sudul așezării, dar spre deosebire de cele precedente, în afară de locurile unde este distrusă de gropi ulterioare, este prezentă pe toată întinderea așezării și face

impresia că în părțile dinspre centru, unde nu se păstrează depuneri mai vechi, se datorează îngrijitei nivelări executate înainte de refacerea așezării în cea de a patra etapă a ei.

Și din această a patra etapă s-au păstrat resturi de locuințe constând din urme de podele din pământ bătut, vetre și bucăți de lipitură de pereți. Și cantitatea de materiale, în special ceramică, din conținutul depunerii este foarte mare și în general de cea mai bună calitate. Dar și această așezare cade pradă incendiului, urmându-i o refacere imediată, cu un număr parcă sporit de locuințe – aceasta vizibil în partea de sud a așezării, unde cantitățile de lipitură de pereți sunt mai mari și îngrămădite. Și tot aici se constată că cel puțin o parte din locuințe erau acoperite cu țigle și olane. Dar depunerea acestui nivel cu excepția câtorva mici porțiuni este foarte subțire – se prezintă ca un pământ mai compact, de culoare cenușie – fiind cumva înghițită de depunerea de pământ mazăros sau de solul vegetal de deasupra. Și această așezare se termină prin incendiu după cum arată bucățile de lipitură arsă din pereți.

Aceasta este ultima depunere mai consistentă din așezare. Totuși, în 1949, în suprafeța VII-1, s-a putut constata că deasupra suprafețelor de “chirpici” ale ultimei depuneri, peste o pătură subțire de pământ mazăros, se află un grup de pietre și fragmente mari de dolium arătând că și depunerea mazăroasă reprezintă un nivel de locuire. Și pe de altă parte, depunerea cu masele de chirpici, în mai multe locuri, este tăiată de gropi ulterioare – evident nu facem referire la gropile bordeielor medievale. De altfel două fibule Latene III aparțin acestui nivel “prezumtiv” al mazărosului. Este drept că multe materiale de secol XIV au fost aflate în pământul „mazăros” și evident mereu împreună cu materiale geto-dacice, desigur ajunse așa amestecate doar datorită lucrărilor agricole.

Și în secțiunea I s-a putut constata că deasupra depunerii de pământ cenușos-violaceu se păstrează resturi dintr-o podea de lut bătut, nersă.

Avem deci în general de a face cu următoarele depuneri, care reprezintă totodată niveluri de locuire : depunerea de pământ cenușos cu bucățele de cărbune având două niveluri. Ii urmează, apoi, depunerea de pământ

cenușos cu nisip, după care urmează depunerea cenușoasă de nuanță violacee - care pe unele porțiuni pare că va putea fi împărțită în două niveluri sau poate mai degrabă trebuie să fie vorba de refaceri locale – după care urmează o depunere foarte subțire și compactă cenușie, încheindu-se cu depunerea de pământ mazăros negricios, care se confundă cu solul vegetal. Așadar se poate vorbi de șase niveluri de grosimi inegale și de bună seamă și de durate inegale.

Desigur, este greu de fixat durata în timp a diferitelor etape din așezare pentru că grosimea depunerii mai depinde și de consistența resturilor. S-ar putea încerca totuși o datare în mare a primelor două așezări în a doua jumătate a secolului al IV-lea a.Chr., începuturile fiind de plasat pe la jumătatea secolului, iar sfârșitul cu foarte mare probabilitate pe la anul 300, socotind și anul 335 ca dată a despărțirii celor două niveluri. Fără îndoială, depunerea următoare, a cărei dată de început am putea presupune că este circa 292, aparține unei așezări de lungă durată, dar pentru moment data de sfârșit este practic imposibil de fixat – ea putând fi atât de bine sfârșitul secolului ca și primul sfert al celui următor. Cât privește cea de a patra așezare, ea aparține secolului II a.Chr., fără ca să putem fixa o dată de început și cu atât mai dificil zona de sfârșit. O monetă de bronz odessitană, aflată în partea superioară a depunerii, este databilă către sfârșitul secolului, astfel că încetarea așezării poate fi fixată după această dată, așezarea continuând posibil să existe și în secolul I a.Chr. Fără îndoială că ultima depunere – aceea a maselor de chirpici – aparține secolului I a.Chr., probabil prima lui jumătate. Iar slabele urme de după această depunere să fie atribuite celei de a doua jumătăți a secolului. De altfel din această ultimă depunere trebuie să provină o fibulă de fier databilă cel mai devreme pe la mijlocul secolului I a.Chr.

În depunerile descrise mai sus s-au întâlnit și unele complexe care merită să fie amintite – locuințe și vetre – dar numărul lor este redus dat fiind suprafața mică săpată și pentru că în majoritatea cazurilor a fost vorba de secțiuni. O singură suprafață a fost săpată în 1949, ceea ce a permis o desvelire pe un spațiu mai mare a unor urme de locuințe, dar suprafața

care nu a putut fi săpată total, ci doar nivelurile superioare, cea de a treia așezare nefiind atinsă. Din păcate săparea în continuare a suprafeței, odată cu reluarea cercetărilor în 1966, nu a fost posibilă din cauza unor amenajări și nivelări recente în zona respectivă.

În niciuna din secțiunile din așezare nu s-a descoperit vreun complex de locuință din primul nivel, pentru a se putea imagina cum arătau acestea, în afară de o mică porțiune de pământ bătut în secțiunea XVIII/1975. Dar cum baza nivelului se afla în acel loc la peste 3 m adâncime nu s-au putut face casete pentru urmărirea. În preajma amintitei podele se afla și o groapă. De altfel, gropi aparținând acestui nivel s-au descoperit aproape în toate secțiunile. În schimb, din cel de al doilea nivel, pe lângă o podea de lut a cărei întindere părea să fie destul de mare, în secțiunea XVIII, s-a mai descoperit o podea de locuință în secțiunea VIII/1967 (aceasta aproape total dezvelită) a cărei lungime era de aproximativ 2,5 m, iar lățimea probabilă de 2 m și având în colțul nord-estic amenajată o mică vatră cu trei pietre mai cu grijă alese și așezate astfel ca să contureze un mic pătrat cu o latură deschisă.

Tot din acest al doilea nivel mai este de amintit un complex format din bârne cioplite și bârne de secțiune rotundă sau ovală, aflat în secțiunea I/1948. Bârnelor erau așezate în diverse unghiuri, unele față de altele. Unele dintre bârne fiind în poziție oblică reprezintă de bună seamă resturile unei construcții de lemn, căreia nu a fost posibil să i se refacă planul și nici măcar nu i s-a putut preciza rostul. Lungimea păstrată a bârnelor nu depășește 40 cm, cele fasonate având lățimea maximă de 20 cm și grosimea de aproximativ 10 cm, cele rotunde sau ovale având diametre între 8-10 cm.

Din cel de al treilea nivel sunt mult mai multe urme de podele de lut bătut, unele fiind cu multe bucățele de lipitură de pereți arsă sau vetre dintre care mai multe erau așezate pe pat de pietricele. Dar în niciunul din cazuri nu se poate preciza forma și dimensiunile exacte dat fiind numeroasele gropi ale așezărilor ulterioare care le dantelează.

În toate trei nivelurile amintite au apărut în cantitate mare pietre de diferite dimensiuni, dar în afară de unele cazuri, când s-au găsit

deasupra gurii unor gropi sau pe fundul acestora, nu s-a putut constata dacă au fost așezate în vreun ordine. Doar în cea de a patra așezare se poate vorbi de pietre măcar așezate în șir, cum este cazul în secțiunea XVIII, unde pietre mari sunt așezate una după alta pe direcția est-vest, pe o distanță de circa 3 m, sau în secțiunea XV/1968, unde de asemenea s-a putut urmări un șir de pietre relativ mari, așezate în unghi drept. Pe o latură sunt păstrate pe o lungime de 3 m, iar pe cealaltă de doar 1,5 m - ele fac impresia a fi resturile temeliei unor construcții dreptunghiulare orientate NE-SV.

Și tot în cea de a patra așezare, pe lângă rămășițele de podele bătute obișnuite și vetre, mai trebuie amintită o vatră fragmentară ornamentată cu linii paralele cu marginea și cu linii în diagonală care unesc cele patru colțuri. Lipitura de vatră avea o grosime de 4-5 cm, iar lățimea șanțulețelor varia între 2-4 mm.

Celei de a cincea așezări îi aparține o serie de mase de „chirpici” întinse pe o suprafață relativ mare, indicând o îngrămădire de locuințe în zona sudică a așezării. Răvășirea și împrăștierea bucățelelor de lipitură face imposibilă reconstituirea formelor și dimensiunilor acestora, dar merită subliniat faptul că tocmai în această parte a așezării s-au aflat cele mai multe fragmente de tegule și olane de la acoperișurile locuințelor respective. Poate că aici era „centrul” așezării la acea vreme.

Despre locuințe, în general, se poate spune că aveau podele din lut bătut. Dimensiunile nu par a fi fost mari, căci acolo unde s-au dezvelit în bună parte nu par a fi depășit 6-8 m.p. Pereții, care erau fără îndoială cu pari de lemn și împletitură, erau lipiți cu lut frământat. Bucăți din ei s-au păstrat după ardere și prezintă o față mai mult sau mai puțin netezită, iar pe cealaltă erau urme evidente de trestii așezate paralel și aproape lipite una de alta. Diametrele trestiiilor variază între 0,5-2 cm. Sunt și bucăți de lipitură păstrând urme de pari de dimensiuni mai mici sau mai mari. Cantitatea de bucăți de lipitură de perete este mare în toate depunerile, putându-se însă observa o mai mare acuratețe la lucrul lipiturii în zona amintită din cea de a patra așezare. Cum în toate depunerile apar bucățele de lipitură cu impresii de trestie este de presupus

că ele nu pot proveni decât de la locuințe, pentru că în vremuri mai noi lipitură de trestie se făcea doar la sobe.

Și în privința vetrelor nu se poate, de cele mai multe ori, stabili forma și dimensiunile. Lipitura de vatră se prezenta și ea de grosimi variabile între 2-5 cm. O vatră din așezarea a patra era perfect rotundă și avea un diametru de 1 m (în secțiunea VIII/1967), iar cea amintită ca fiind decorată, din aceeași așezare (secțiunea VII/1949) avusese latura de 80 cm. Mai trebuie menționat că vetre s-au aflat atât în interiorul locuințelor cât și în afara lor. Alte amenajări nu s-au constatat nici în locuințe și nici în preajma lor.

O mențiune specială trebuie făcută privitor la gropi, al căror număr este foarte mare și în toate depunerile - este și ceea ce face ca niciun complex să nu poată fi descoperit întreg. Majoritatea gropilor au forma cilindrică sau foarte ușor în clopot, iar dimensiunile lor sunt foarte variate, puține însă depășesc diametrul de 1 m sau adâncimea de 1 m. La cele mai multe, în afară de umplutura de pământ, se găsesc puține fragmente ceramice, oase de animale, cărbuni sau bucățele de lipitură, ori câte una sau mai multe pietre.

Din zecile de gropi apărute în secțiuni doar câteva se remarcă prin conținutul lor. De pildă, într-una din gropile din secțiunea XVIII s-a aflat un vas mijlociu întreg, în rest nimic. Rostul acesti depuneri nici măcar nu se poate presupune. În altă groapă, din secțiunea XV/1967, s-au aflat, pe lângă câteva oase de animale, un vas și o ceașcă fragmentară precum și trei strecurători miniaturi. Iar în secțiunea XVI/1968 s-a aflat o cană fragmentară și un askos tot fragmentar pe lângă diferite fragmente. Și în sfârșit, din secțiunea VI/1949, dintr-o groapă de dimensiuni sensibil mai mari decât cele obișnuite provin mai mult de zece vase întregibile și câteva fragmentare, dintre care unele de foarte mari dimensiuni, toate acestea împreună cu puține oase de animale. Poate ar trebui subliniat că toate gropile acestea, cu un conținut care se deosebește de al celorlalte, aparțin celei de a patra așezări.

Tot aici mai trebuie menționate două gropi din secțiunea XV și una din secțiunea XVIII remarcabile prin marea cantitate de oase de animale pe care le conțineau. Mai importantă

este una din gropile din secțiunea XV în care oasele proveneau de la doi cai.

Gropile, în general, trebuiesc socotite ca "menajere", totuși rămâne de explicat de ce în această vreme era nevoie de un număr atât de mare de gropi când în nici o altă epocă nu se întâlnesc în așezări atâtea astfel de complexe.

*

Fără îndoială că în toate etapele așezării locuitorii s-au ocupat cu agricultura căci, de la Ptolemeu prin Arrian, știm că macedonenii au fost impresionați de lanurile de grâu de pe malul getic al Dunării. Totuși, în așezare, nu a apărut încă nici o unealtă care să poată fi legată de agricultură. Doar râșnițele pot vorbi despre aceasta. S-au găsit în număr mic și sunt de dimensiuni relativ mici, cea mai mare având lungimea de 37 cm și toate sunt de tip primitiv. Și numărul frecătoarelor este redus – evident și ele de tip primitiv. Pare surprinzător faptul că la Zimnicea nu a apărut încă nici o râșniță rotativă.

Poate și unele dintre cuțitașele din fier, curbe, de dimensiuni mici dar și mai mari, aflate mai multe și în diverse depuneri, să fi servit drept seceri. Oricum, pentru ascuțirea lor se foloseau cute din gresie din care s-au aflat mai multe și de diferite forme, în general paralelipipedice. Unele dintre ele sunt gătuite, iar altele de formă prelungă mai mult sau mai puțin îngrijit lucrate, având și gaură de suspendare. Printre acestea merită o mențiune specială două exemplare, unul de dimensiuni mici (lung de 8 cm), iar celălalt ceva mai mare (15 cm) – ambele deosebit de frumos lucrate și având gaură de suspendare. Acestea din urmă provin din cea de a patra așezare.

Mai ales torsul trebuie să fi fost o ocupație de căpetenie a femeilor gete, dat fiind marea cantitate de prisnele din fus (fusaiole) aflate în toate depunerile. De formă obișnuită bitronconică sau bombate, mai mici sau mai mari, mai plate sau mai înalte, lucrate din același lut și arse în același fel cu ceramica, adică din pastă cu grăunte mare conținând și cioburi pisate, dar cu grijă la tratarea suprafeței cu slip gros și neted, și a căror culoare variază între brun deschis și cenușiu brun închis. Dacă

numărul fusaiolelor este impresionant, în schimb cel al greutăților pentru războiul de țesut impresionează tocmai prin faptul că s-au descoperit doar două exemplare, unul de formă relativ conică, celălalt în trunchi de piramidă, ambele de dimensiuni mijlocii.

Numeroase obiecte de fier, mai ales cuțite, dintre care foarte multe păstrate în stare foarte fragmentară și total oxidate – astfel că nu poate fi definită întrebuințarea lor – ar fi un indiciu de practicare destul de intensă a metalurgiei fierului. Dar în afară de câteva bucățele de zgură de fier, nimic din cele descoperite până în prezent nu vorbește despre aceasta. Pentru prelucrarea bronzului și argintului, evident a unor obiecte mărunte, se foloseau probabil creuzete minuscule din care au fost descoperite două exemplare.

Printre cuțitele descoperite sunt și puține exemplare cu lama dreaptă, dintre care unul a cărui lungime nu atinge 8 cm inclusiv prelungirea de mâner, celălalt având o lungime de 37 cm. Poate, în legătură cu unele cuțite sau mai ales cu diferite obiecte neidentificabile pot fi puse diverse piese din corn de cerb sau os, pregătite sau doar în curs de pregătire pentru a servi drept mânere sau îmbrăcăminte (plăsele) a unor mânere.

În legătură cu activitatea olarilor trebuie menționat că în afară de o bucată din grătarul unui cuptor de oale, descoperită într-una din gropile din așezare, și o alta asemănătoare, descoperită izolată pe teritoriul necropolei, nu a fost aflat până acum nici un cuptor de ars oale. Dar acestea, de bună seamă, existau. În schimb, despre activitatea lor vorbesc mai bine lustruitoarele (= calapoadele) pentru ceramică și tiparele pentru cupele cu decor în relief, de gen delian.

Lustruitoarele (calapoadele) sunt toate de forma obișnuită, de dimensiuni variabile, având talpa mai prelungă sau mai lată, mai dreaptă sau mai arcuită. S-au aflat în număr relativ mare și ceea ce socot deosebit de important e faptul că nici-un exemplar nu poate fi datat mai devreme de cea de a patra așezare de la Zimnicea.

Tipare pentru cupe cu decor în relief s-au descoperit doar două și ambele fragmentare - la unul din ele, din care s-au păstrat trei fragmente de perete, nu se poate reconstitui forma

fundului pentru că acesta lipsește, în schimb la celălalt, căruia îi lipsește partea superioară, fundul apare ca un picior scund și masiv, el oferind o bună stabilitate pentru modelarea pastei viitoare cupae.

De altfel, despre un atelier tocmai pentru asemenea cupe ca și pentru ceramică ștampilată – căci o oarecare înrudire există între aceste două specii – pare a fi vorba într-una din descoperirile lui Cesar Bolliac, preluată și comentată de Gr. Tocilescu. Este vorba de descoperirea pe teritoriul necropolei a unui fel de vatră cu o arsură de circa 10 cm, în a cărei preajmă s-au găsit câteva vase și cioburi foarte bine lucrate și cu multe ornamente „torde”, „rosasse în spițe” și alte ornamente, în relief și în adânc de flori naturale și de tipare de flori repetate. Și dacă C. Bolliac își puna întrebarea dacă nu cumva ar fi fost locul destinat pentru arderea cadavrelor, Gr. Tocilescu sublinia că descrierea respectivă convine, fără îndoială, unui loc unde s-au fabricat și ars obiecte de lut, nimic neindicând existența acolo a unui *ustrinum*.

Că de bună seamă trebuie să fi existat un loc pentru fabricat cupele de tip delian e sigur, dacă a fost acolo unde a săpat C. Bolliac sau nu este greu precizabil și poate nici nu a fost un singur loc, pentru că oricum, față de suprafața modestă săpată în așezare, numărul de fragmente de cupe de tip delian trece de cincizeci.

Fără îndoială că unii locuitori ai așezării se vor fi ocupat și cu pescuitul, căci s-au aflat aici destul de numeroase oase de pește mare, dar nimic nu s-a aflat din uneltele necesare pentru aceasta, nici greutateți de plasă și nici cârlige de undiță.

Despre creșterea animalelor nici nu este nevoie să insistăm, căci numărul de oase din toate depunerile este mare. Poate ceva mai puțin să se fi ocupat cu vânătoarea, căci s-au descoperit relativ puține obiecte din corn de cerb sau căprior ori colți de mistreț. Este, de asemenea, greu de spus ce arme foloseau la vânătoare, căci numărul acestora este mic și serveau mai degrabă la război decât la vânătoare. Oricum, armele se reduc la câteva vârfuri de săgeți din bronz, cu trei arpioare sau în trei muchii, și la un vârf de pilum din fier.

Evident că o parte din piesele de fier neidentificabile ar putea proveni de la arme.

Tot în categoria pieselor de întrebuințare necunoscută, deși bine păstrate, trebuie socotite o serie de verigi din bronz de secțiune rectangulară, ovală sau rotundă și de dimensiuni care variază între 1,5 și 4,5 cm diametrul.

Faptul că o asemenea verigă simplă a fost aflată și într-un mormânt de incinerare ar pleda pentru podoabă, dar este mai greu de înțeles chipul în care se putea purta. Mai trebuie menționată și o verigă cu trei proeminente ...

EXPLICATION DES PLANCHES

Pl. I – IV. Vladimir Dumitresco. Pages du journal des fouilles de 1924

George Trohani

Muzeul Național de Istorie a României
Calea Victoriei nr. 12, București, 030026, România
gtrohani@yahoo.com